



Justis- og beredskapsdepartementet
Via etatskorrespondanse i Websak

Deres referanse:
23/4804

Vår referanse:
23/275077 - 2

Sted, dato:
Oslo, 29.01.2024

Høring - forslag til endringer i straffeprosessloven (unntak fra lengstefristen for å begjære gjenåpning i sivile saker)

Det vises til departementets høringsbrev av 15. desember 2023. Vi takker for muligheten til å komme med høringsinnspill til forslaget.

1. Generelt om forslaget

Oslo politidistrikt er generelt enig i at den absolutte fristen på 10 år for å begjære gjenåpning i tvisteloven § 31-6 annet ledd kan gi uheldige utslag for sivile krav som er fremmet i en straffesak. Det gjelder både der begjæringen om gjenåpning kommer i forbindelse med at straffesaken gjenåpnes, og der begjæringen kommer ved såkalt særskilt gjenåpning.

For den som er idømt et sivilt krav fremmet i en straffesak vil det kunne oppleves urimelig at avgjørelsen ikke kan begjæres gjenåpnet etter 10 år fordi opplevelsen av dommen er en form for skyldkonstatering. Det gjelder ikke bare for de mest alvorlige lovbruddene. Belastningen for den enkelte vil kunne være stor i de fleste slike saker. Rettsikkerhetshensyn taler derfor for å gjøre unntak fra lengstefristen i alle saker der det sivile kravet springer ut av en straffesak. Hensynet til materielt riktige avgjørelser og å renvaske domfelte (gjenoppretting "motsatt vei") må veie tungt i disse sakene. Konsekvensen for den andre part og hensynet til innretning antas å få mindre betydning om staten trer inn der det er aktuelt med et tilbakebetalingskrav ved gjenåpning etter 10 år, slik det er foreslått i ny § 435.

Oslo politidistrikt mener det overordnet bør vurderes å la unntak fra lengstefristen gjelde alle sivile krav med utspring i straffesak og gi unntaket generell anvendelse også ved særskilt gjenåpning, se punkt 2.2.

2. Kommentarer til enkelte av punktene i høringsnotatet

2.1. Unntak fra lengstefristen i saker der straffesaken gjenåpnes - høringsnotatet punkt 7.2

Oslo politidistrikt er enig i at det ikke bør gjelde en absolutt frist for gjenåpning når straffesaken gjenåpnes. En er enig i at unntaket bør gjelde både ved begjæring om gjenåpning til gunst og til ugunst og uavhengig av hva slags type sivilt krav som ble idømt.

2.2. Unntak fra lengstefristen der straffesaken ikke gjenåpnes (særskilt gjenåpning) - høringsnotatet punkt 7.2

I saker om såkalt særskilt gjenåpning er det foreslått at unntaket fra den absolutte fristen kun skal gjelde sivile krav i de alvorligste straffesakene. Det begrunnes med at "*særlig når saken gjelder meget alvorlige lovbrudd, vil belastningen kunne være stor dersom dommen på det sivile erstatningskravet oppleves som en form for skyldkonstatering. Rettssikkerhetshensyn vil her kunne gjøre seg gjeldende med styrke*".

Oslo politidistrikt mener unntaket fra fristen bør gis generell anvendelse der straffesaken ikke gjenåpnes (særskilt gjenåpning av dom på det sivile kravet). Som nevnt kan en uriktig domfellelse generelt oppleves som en form for skyldkonstatering og være en stor belastning. Også lovbrudd som klassifiseres som mindre alvorlige kan innebære et stort omdømmetap, og dette kan variere mellom personer og omstendigheter. Ved å gi unntaket generell anvendelse unngår man kompliserte avgrensningsspørsmål og begrenser risikoen for nye saker det ikke er tatt høyde for, jf. eksemplet fra Agder lagmannsrett i høringsnotatet punkt 3.2.4.

Hvis man likevel går inn for en avgrensning ved særskilt gjenåpning, antas at en avgrensning knyttet til sakstype vil treffe bedre enn en avgrensning knyttet til strafferamme. Krav knyttet til forsøk og medvirkningshandlinger bør omfattes.

Vold, seksuallovbrudd og lignende sakstyper innebærer et særlig stigma i kombinasjon med at sivile krav ofte tas med i straffesaken. Dette gjelder § 275 (drap), § 291 (voldtekt) og voldtekt av barn (§ 299) som er tatt med i forslag til ny § 435 annet ledd, men også ved andre lovbrudd som bør tilføyes; § 273 (kroppsskade), § 282 (mishandling i nær relasjon), § 284 (kjønnslemlestelse), § 295 (misbruk av overmaktsforhold), § 296 (seksuell omgang med innsatte i institusjon), § 302 (seksuell omgang med barn mellom 14-16-år), § 304 (seksuell handling med barn under 16 år), § 312 (Incest), § 313 (søskenincest), § 314 (seksuell omgang mellom andre nærstående), § 253 (tvangsekteskap), § 254 (frihetsberøvelse), § 257 (menneskehandel) og §131 (terror).

Ikke minst ved lovbrudd som involverer mindreårige barn vil det mange år senere kunne komme begjæringer om gjenåpning etter at en lengstefrist er utløpt. En frifinnelse for straff, men domfellelse på erstatning for seksuell handling med barn under 10 år (straffeloven § 304) kan være stigmatiserende og ha stor betydning i forhold til familie, jobb mv. Hvis det etter 12 år kommer frem informasjon som innebærer at det er feil ved den materielle avgjørelsen, for eksempel fordi fornærmede som voksen opplyser å ha vært påvirket av en annen til å avgi en uriktig forklaring, kan domfelte ha en like sterk interesse å begjære saken gjenopptatt som når dette kommer opp etter 9 år.

2.3. Tilbakebetaling av utbetalt erstatning høringsnotatet punkt 7.2

Oslo politidistrikt støtter forslaget om at Staten skal tre inn for å betale tilbake utbetalt erstatning som følge av at unntaksadgangen innebærer at en sivil sak er gjenåpnet etter mer enn 10 år. Det vises til de avveininger som er gjort ifht. hensyn til innretning og rettsikkerhet. Det fremstår rimelig at samfunnet og ikke en enkelt part tar de eventuelle økonomiske kostnader med å rette opp uriktige avgjørelser etter så lang tid.

Hvis unntaket fra lengstefristen gis generell anvendelse også ved særskilt gjenåpning, og ikke begrenses kun til de alvorligste vold- og seksuallovbruddene slik forslaget i ny § 435 nå lyder, vil erstatningsordningen i tredje ledd komme til anvendelse i flere saker. Det antas fortsatt at større erstatningsutbetalinger vil være aktuelt i de mest alvorlige sakene. I mange saker vil det ikke foreligge noen tilbakebetalingsforpliktelse som det er aktuelt for Staten å tre inn, fordi domfelte ikke har hatt midler til å betale erstatning eller regresskrav.

Tilbakebetalingsordningen er kun knyttet til utbetalt erstatning. Unntaket fra lengstefristen er foreslått å gjelde alle sivile krav. I tråd med de vurderinger som er gjort mht. rettsikkerhet og innretning kan det spørres om ikke tilbakebetalingsordningen bør dekke tap ved andre idømte krav. Ved fradømmelse av arv i en drapssak (der motivet kan være knyttet til arven) kan det være snakk om tap av (svært) store verdier som etterlatte har mottatt og som kan være forbrukt eller på annet vis tapt, ved investeringer mv.

Der den sivile saken gjenåpnes sammen med straffesaken og domfelte frifinnes antas at et eventuelt tap uansett kan tas med i et etterfølgende krav om erstatning for uberettiget straffeforfølgning. Ved såkalt særskilt gjenåpning antas tapet ikke å kunne kreves dekket gjennom denne ordningen.

2.4 Utforming av tvl § 31-6

Tvisteloven § 31-6 inneholder i dag de generelle lengstefristene for gjenåpning, men unntakene i barnelova fremkommer bare av kommentarutgavene til loven. Bestemmelsen kan derfor, særlig for lekfolk, fremstå som misvisende.

Det kan vurderes om det bør inntas en informasjonsbestemmelse i tvl § 31-6 som henviser til unntakene i spesiallovgivingen, f eks nytt tredje ledd: "For gjenåpning av sivile krav i straffesaker gjelder straffeprosessloven § 435, og for slektskapssaker gjelder barnelova § 29e."

For Oslo politidistrikt

Jo Heine Faafeng Meyer

Politiadvokat

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Kopi:

Politidirektoratet

Postboks 2090 Vika

0125

Oslo